

FOLKLOR VƏ ETNOQRAFIYA

Folklore and Ethnography

*Jurnal Azərbaycan
Respublikası Ədliyyə
Nazirliyində qeydiyyatda
alınmışdır.*

VÖEN: 1300495731
*Rüblük elmi jurnal
Hakemli Dərgi*

Jurnal 2004-cü ildən
nəşr olunur. 2008. № 01 (15)

QURUCUSU:
prof.M.P.QASIMLI

Redaksiyanın ünvanı:
*AZ 1108 Azərbaycan
Respublikası, Bakı şəhəri, Hüseyn Cavid
prospekti, 31. 5-ci mərtəbə, 530.*

*Address: 31. Hüseyn Cavid
avenue, 5, 530, Bakı, Azerbaijan
Republic, AZ 1108 The Editorial office
of "Folklore and Ethnography" journal
Founder and Editor-in-Chief: Prof.
M.P.Gassimli*

*Tel: (994 12) 439-56-25
Mob., 0503186183
0703281483*

E-mail m.qasimov@gmail.com

REDAKSİYA HEYƏTİ:

Məhərrəm QASIMLI (baş redaktor), Stefen BLAM (ABS), Öcal OĞUZ (Türkiyə), Fikrət TÜRKMƏN (Türkiyə), Bilgə SEYİDOĞLU (Türkiyə), Yaşar KALAFAT (Türkiyə), Əli KAFKASİYALI (Türkiyə), Abuzər BAĞIROV (Rusiya), Cavad HEYƏT (İran), Camal AYRUMLU (İran), Teymur KƏRİMLİ, Qəzənfər PAŞAYEV, Nizami CƏFƏROV, Ədalət NƏSİBOV, Fikrət MAHMUDOV (baş redaktor müavini), Betti BLEYER (ABS), Bəhlul ABDULLA, İsrail ABBASLI, Azad NƏBİYEV, Maarifə HACIYEVA, Məhərrəm CƏFƏRLİ, Bəhrüzər RÜSTƏMOV, Emil KƏRİMOV, Güllü YOLOĞLU, Məhəmmədəli MUSTAFA (məsul katib).

*Eyüp Akman
Yard. Doç., dr.
Türkiye*

AZERBAJCAN TÜRKÇESİ İLE KASTAMONU AĞZI ARASINDAKİ ORTAK ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Azerbaycan Türkçesi ile Kastamonu ağzı arasında dil benzerlikleri söz konusudur. Bu yazımızda başta atasözleri olmak üzere bazı kelime ve deyimlerdeki bu benzerlikleri ortaya koymaya çalıştık. Azerbaycan atasözleri için 1985 yılında Bakü'de yayımlanan "Atalarsözü" kitabını esas aldık.(Hüseynzade 1985) Kastamonu Ağzı için de bizim Araç Folklorundan Örnekler Oycalı Köyü/Kastamonu (Akman 2000) adlı kitabımızdan istifade ettik. Azerbaycan atasözleri için A harfini, Türkiye/ Kastamonu atasözleri için de T harfini kısaltma işareti olarak kullandık.

Köktürk kitabelerinde, Uygur ve Karahanlı Türkçesiyle yazılmış eserlerde atasözü karşılığında sab/sav sözü geçmektedir. XI.yüzyılda "sav"yanında klasik İslam Türk edebiyatının en değerli eserlerinden biri olan "Kutadgu Bilig"de Arap veya belki de İran tesiri ile yazı dilinde "mesel"tabiri kullanılmıştır. Kelimenin "mesel, durub-ı emsal, darb-ı mesel"şekillerini XX.yüzyıl başlarına kadar yazılmış muhtelif eserlerde görmek mümkündür.(Elçin 1977:138)

Atasözü kelimesine karşılık olarak yukarıda saydığımız kelimelere ilaveten "pend" sözcüğünü de ekleyebiliriz.Bu sözcükle alakalı "pend-name"ler de bu cümleden eserlerdir. Başkurtların "makal, aytım, atalar hüzi", Kazak Türklerinin "mağal, matel, nakıl", Kırgız Türklerinin "makal-lakap", Özbek Türklerinin "makal", Tatar Türklerinin "süzi, makal, aytım" Türkmen Türklerinin "atalar sözi, nakıl",Uygur Türklerinin "makal"dedikleri atasözüne Azerbaycan Türkleri de atasözü veya atalar sözü demektedirler.(KTLS:33)

Bir milletin mantık, zevk, idrak, kavrama ve yorumlama süzgecinden geçerek günümüze kadar gelmiş özlü ve kalıplaşmış sözler olan atasözleri Balkanlardan Doğu Asya'ya kadar bütün Türk dünyasında ortaktır. Atasözlerinin bu kadar geniş bir sahaya kolayca yayılması ve hafızalarda çabuk kalması atasözlerinin bazı özellikleriyle alakalıdır. W. Ong,

sözlü kültür bağlamında edinilmiş deneyimin gelecek kuşaklara aktarılmasının yazılı kültürdeki gibi analitik olamayacağını, bunun yerine ezberlemeyi kolaylaştırıcı bir takım secili şiirsel kalıplarla bunun sağlandığını, atasözlerinin de böyle bir sürecin ürünü olduğunu savunmaktadır.(Oğuz vd. 2006:148)

Folklor araştırmacılarının dikkatlerini özellikle atasözleri üzerine yönelmelerini atasözlerinin büyüleyici vasfıyla açıklayan ?lhan Başgöz "Referans kategorilerinin benzerliğinden dolayı halk ve folklorcular ata sözünü büyüleyici bulurlar. Halk iyi bir nesnel görüş, akılcı yargı yeteneği ve saf gözlemi sergiler; ki bu nedenle okur, folklorcunun halkın söylediğini basit bir şekilde tekrar etmeyişişi şaşkınlıkla karşılar. "Ddemektedir.(Başgöz 2006:91)

Atasözleri bir ulusun ortakkanı, inanış, görüş ve özlülerinin dile getirildiği bir kamuoyu kurumudur. (Artun 2004:224) Ata sözlerimizin ortak zevklerimiz ve arzularımızı dile getiren değerli sözler olmasını daha da iler götüren Ömer Asım Aksoy "atasözleri ulusal varlıklardır. Tanrı ve peygamber sözleri gibi ruha işleyen bir etki taşırlar. ?nandırıcı ve kutsaldırlar. "(Aksoy 1988:15)diyerek ata sözlerine kutsallık atfetmiştir.

Atasözlerinin biçim ve kavram özelliklerini de Ömer Asım Aksoy'dan aktardıktan sonra asıl konumuza geçebiliriz.

A-Biçim özellikleri

- 1-Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir.
- 2-Atasözleri kısa ve özlüdür.
- 3-Atasözlerinin çoğu bir, iki cümledir.

B-Kavram özellikleri

1-Sosyal olayların nasıl olageldiklerini -uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak -yansızca bildiren atasözleri vardır.

2-Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini -uzun bir gözlem sonucu olarak-belirten atasözleri vardır.

3-Toplumsal olayların nasıl olageldiklerini hatırlatan atasözleri vardır.

4-Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi ve öğüt veren atasözleri vardır.

5-Bir takım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek yol gösteren atasözleri vardır.

6-Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri vardır.

7-Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır.(Aksoy 1988:19)

Son zamanlarda Türk lehçe ve şivelerindeki bilmece (Demirci 2001), inanç(Çelik 2001), atasözü(Kayra 2001) ile ilgili karşılaştırma çalışmalarında bir artış görülmektedir. Konumuzla ilgili ilk çalışmayı ise Muhsine Helimoğlu Yavuz yapmıştır. (Yavuz 1991). Azerbaycan halk edebiyatı ile Türkiye halk edebiyatını karşılaştıran Yavuz, eserinde atasözlerine 10 sayfa ayırmıştır. Bizim çalışmamız ise sadece Kastamonu ile Azerbaycan sahası atasözlerini karşılaştırmadan ve gerek görülen bazı ata sözlerinin açıklanmasından ibarettir. Bu karşılaştırmamızda incelediğimiz atasözleri ve deyimler yazılışları ve anlamlarıyla bire bir aynı olanlar, yazılışları aynı anlamları farklı olanlar olmak üzere iki gruba ayrılabilir.

A-Abrımı yeyib, heyasını da beline bağlayıb.

T-Gök öküzü yeyip sarı öküzü de beline sarmak

A-Ak gün adamı ağardar, gara gün garaldar

T-Ak gün ağartır, kara gün karartır.

A-Ağaç behiştten çılıb

T-Dayak cennetten çıkmıştır.

A-Ağacı gurd içinden yeyer.

T-Mantar göbeğinden kurtlanır.2

A-Ağaca çihan geçinin dala bahan oğlağı olar.

T-Keçinin çıktığı dala oğlak da çıkar.

A-Ağzın açdı, gözün yumdu.

T-Açtı ağzını, yumdu gözünü.3

A-Ağzını heyirliğe aç.

T-Ağzını hayır aç.

A-Ağız deyenı gulag eşitmir.

T-Ağızından çıkanı kulağı duymamak

A-Ağıllı düşmenden gorhma, deli dostdan gorh

T-Akılsız dostun olacağına akıllı düşmanın olsun

A-Ağıllı uşag belekde özünü gösterer

T-Olacak oğlak bokundan belli olur4

A-Ağıllı fikirleşince deli çayı geçdi.

T-Akıllı düşünene kadar deli çayı geçmiş.

A-Ağır gazan geç gaynar.

T-Ağır kazan geç kaynar.5

A-Ağlayan, gülene heyir vermez.

T-Ağlayanın malı gülene hayır etmez.

A-Ağlamayan uşaga süd vermezler.

T-Ağlamayan uşaga meme vermezler.

A-Ağrımayan diş kelbetin ne lazım

T-Sızlamaz diş kerpeten sokmak.

A-Adam aç olanda pendir6 çörek de lezizdir.

T-Aç insan katık aramaz.

A-Adam özünü beyenmese, partlar.

T-İnsan kendini beğenmezse çatlayıverirmiş

A-Adamı al verde tanıyarlar.

T-İnsanı alışverişte tanımalıdır.

A-Adamın adı pisliye çihanda canı çıhşa yahşıdır.

T-İnsanın adı çıkacağına canı çıksın.

A-Adamın alacası içinde, heyvanın alacası dışında

T-İnsanın alacası içinde hayvanın dışındadır.

A-Adamın başına ne gelse dilindedir.

T-İnsanın başına ne gelirse dilinden gelir.

A-Adamın üzüne baharlar, halından haber tutarlar

T-Maymuna seni sağalım demişler o da: Yüzüme bakın da süt umun demiş.8

A-Az gel gızım, naz gel gızım

T-Tatlı gel, tatlı git kızım.

A-Aza dediler:hara gedirsen? Dedi: Çohun yanına

T-Aza nereye gidiyorsun demişler o da: Çoğun yanına demiş.

A-Azacık aşım, ağrımaz başım

T-Azcık aşım, ağrımaz başım

A-Aydan arı, sudan duru

T-Aydan arı, sudan duru olmak

A-Ayı balasına "Ağappağım"deyer, kirpi balasına : "yumşağım"

T-Kirpi, yavrusunu "pamuğum diye" severmiş.

A-Ayag deymeyen daş olmaz, bela görmeyen baş.

T-Ayağa dolaşmayan taş, başa gelmeyen iş olmaz.

A-Ayaggapı dar olanda dünya başa zindan olar.

T-Ayakkabı dar olduktan sonra dünya geniş olmuş neye yarar.

A-Ayı meşeden küsüb, meşenin heberi yoh

T-Tavşan dağa darılmış, dağın haberi olmamış.

A-Ayı adamı öz yuvasında boğmaz

T-Ayı bile ininde dalamaz.

A-Ayıya dayı deyir, işi hetirine

T-İşi bitene kadar ayıya dayı demek

A-Ayının yüz oyunu bir armudun üstündedi

T-Ayının yüz türküsü varmış hepsi de elma, armut üstüneymiş
A-Ayrarı yok içmeye körpü ahtarır geçmeye
T-Ayrarı yok içmeğe, faytonla gider sıçmaya.
A-Alan satandan umar.
T-Daima alan satandan umar.
A-Allah bir yandan bağlasa bir yandan açar.
T-Allah bir kapıyı kapasa, diğerini açar.
A-Allah gardaşı gardaş yaradı, kiselerini ayır.
T-Allah kardeş yaratmış, kesesini ayrı yaratmış.
A-Allah gonağının öz gismeti var.
T-Misafir kısmetiyle gelir.
A-Allah derdi çekene verer.
T-Allah derdi çekene verir.
A-Allah sağ eli sol ele möhtac elemesin.
T-Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin.
A-Allah'dan gormaz, bendeden utanmaz.
T-Allah'tan korkmaz, kuldandan utanmaz.
A -Altda kalanın canı çıhsın.
T-Altta kalanın canı çıksın.
A-Ana haggi tanrı haggi..
T-Ana hakkı Allah hakkı.
A-Analı guzu, hınalı guzu
T-Analı kuzu, kınalı kuzu.
A-Anasına bah kızını al, gırağına bah, bezini al.
T-Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.
A-Araba gırlanda yol gösteren çoh olar.
T-Araba bozulunca yol gösteren çok olur.
A-Armut, ağacından uzak düşmez.
T-Armut dibine düşer.
A-Armudun sapı var, üzümün çöpü.
T-Armudun sapı, üzümün çöpü.
A-Arpa unun yohdursa, dadlı dilin de yohdur?
T-Buğday ekmeğin yoksa buğday dilin de mi yok?
A-At izi it izine garişmaz.
T-At izi it izine karişmış
A-At kimindir? Minenin .Gılınç kimindir? Bağlayanın
T-At binenin kılıç kuşananın.
A-Ata oğula bir bağ verdi, oğul ataya bir salhım giymadı

T-Baba oğula bir bağ bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzüm ver-
memiş.
A-Ata çöreyi meydan çöreyi, oğul çöreyi zindan çöreyi
T-Koca ekmeği tıka tıka, oğul ekmeği baka baka.
A-Atası turşu yemiş, balasının dişi gamaşmış.
T-Dede bir limon yemiş, torunun dişi kamaşmış.
A-Atda garın, itde burun
T-Atda karın, yiğitte burun.10
A-Atdan düşene yorgan döşek, eşekden düşene mezar.
T-Attan düşen ölmüş, eşekten düşen ölmüş.
A-Atın ölümü teki arpadan olsun
T-Atın ölümü arpadan olsun.
A-Açığ ağız aç galmaz.
T-Açık ağız aç kalmaz.
A-Aç toyug yuhusunda darı görer
T-Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır.
A-Aça dogguz yorgan örtmüşlers yenede yuhulayabilmemiş
T-Açın üzerine dokuz yorgan örtmüşler yine uyuyamamış.
A-Bağa bah üzüm olsun, yemeğe yüzün olsun
T-Bağı belle üzüm olsun, yemeğe yüzün olsun
A-Bağa baharsan bağ olar, bahmazsan dağ olar.
T-Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.
A-Bazar olsun bazarın
T-Pazar olalı
A-Bal tutan barmag yalar.
T-Bal tutan parmak yalar.
A-Balını ye arısını soruşma.
T-Üzümünü ye bağını sorma.
A-Balık başından iylenir, camış ayağından.
T-Balık baştan kökar.
A-Balık suda iken bazarlık olmaz.
T-Sudaki balığa pazarlık olmaz /Yayladaki yoğurda sarımsak
dövülmez.
A-Bar veren ağaca daş atarlar.
T-Meyve veren ağaç taşlanır.
A-Başa düşene milçek sesi, düşmayana zurna gaval.
T-Anlayana sivri sinek saz, anlamayana davul zurna az.
A-Behtim olsaydı anadan kız doğulardım.

T-Kaderim olaydı anamdan kız doğardım.
A-Bir ağaçdan bel de olur, kürek de.
T-Bir ağaçtan okluk da çıkar bokluk da.
A-Bir ağacın dibinde bir sürü yatar.
T-Bir ağacın dibinde kırk koyun yatar.12
A-Bir ağızdan çıkan min ağıza yayılır.
T-Bir ağızdan çıkan bin orduya yayılır.
A-Bir kaşık ile dogguz abdal keçiner.
T-Bir kaşık ile dokuz aptal geçinmiş.
A-Bir deliden yeddi mehelleye zerer deyer.
T-Bir kötünün dokuz mahalleye zararı vardır.
A-Bir gül ile bahar olmaz.
T-Bir çiçek ile yaz gelmez.
A-Bir günlük beylik de beylikdir.
T-Bir günlük beylik, beyliktir.
A-Biri ölmeyince biri dirilmez.
T-Biri ölmeyince biri onmaz.
A-Boyun uzun beyin boş, tut gulağından çüte goş
T-Boynu uzun aklı boş, tut kulağından çifte koş.
A-Bostana giren porsug yabanı gebul eder.
T-Kendine güvenmeyen porsuk harmana girmez.
A-Buğda çöreyin yohdur, buğda diline ne gelib?
T-Buğday dilin yoksa buğday ekmeğin de mi yok?
A-Bu gün gızını döymeyen, sabah13 dizini döyer
T-Kızın dövmeyen yarın dizini döver.
A-Bugünün işini sabaha goyma.
T-Bugünün işini yarına bırakma.
A-Bulağa susuz aparar, susuz getirer.
T-Sulu dereye getirip, susuz götürmek.14
A-Varlı arabasını dağdan aşırar, yohsul düz yerde yolunu çaşar.
T-Zenginın arabası dağdan dağa aşmış, fakirinki düz yolda şaşmış.
A-Varlının gönlü oluncaya geder kasıbın canı çihar.
T-Zenginın gönlü oluncaya kadar fakirin canı çıkmış.
A-Varlının çöreyi kasıbın çenesini yorar.
T-Zenginın malı fakirin çenesini yorar.
A-Vahtsız banlayan horuzun başını keserler.
T-Vakitsiz öten horozu keserler.
A-Veren el alan elin üstünde olar.

T-Veren el daima alan elden üstündür.
A-Veziri garga olanın ağızı ağızı zibillikde olar.
T-Kılavuzu karga olanın burnu boktan çıkmaz.
A-Gazan dibi yalayanın adahlısı köyçek olar.
T-Tencere dibi yalayanın nişanlısı güzel olar.
A-Gaymana bir çiçek, her sözü gerçek
T-Önceden kaynana çiçek her sözü gerçektir, şimdi gelinler çiçek her sözü gerçek, kaynana yılan, her sözü yılan
A-Galan işe gar yağar.
T-Kalan işe kar yağmış
A-Gapan it dişini göstermez.
T-Isıracak köpek dişini göstermez.15
A-Garayaha olma
T-Kara yaka olmak16
A-Gaçan da Allah'ı çağırar, govan da.
T-Kaçan da "Allah" demiş, kovalayan da.
A-Geyret dayıya düşer
T-Kız evde kalınca gayret dayıya düşer.
A-Gerib guşa yuvanı Allah yetirer.
T-Garip kuşun yuvasını Allah yapar.
A-Gız yükü duz yükü.
T-Kız yükü, duz yükü.
T-Gelini ata bindirmişler "nereye gidiyorsun"demişler "nasibim olan yere"demiş.
A-Gızı öz hoşuna goysan ya mütrübe geder, ya zurnacıya.
T-Kızı kendi başına bırakırsan ya davulcuya kaçar ya zurnacıya.
A-Gonag keler, geder guş kimi, yohsa oturur bayguş kimi?
T-Elin misafiri gelir gider kuş gibi, bizimki oturur baykuş gibi
A-Gonag umduğunu yoh, olduğunu yeyer.
T-Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer.
A-Guyuda yatır, özünü minarede görür.
T-Kendi külde, gönlü kaf dağında.
A-Gurd gariyanda köpeğe gülünç olar.
T-Kurt kocayınca köpeklere maskara olar.
A-Gurd dumanlı gün ahtarar.
T-Kurt dumanlı günü sever.
A-Gurd ne bilir gatır bahadır?
T-Kurt katırın pahasını sormaz.

A-Gurdun adı gurddur, yese de yemese de
 T-Yese de kurt, yemese de.
 A-Dadanan gudurandan pis olar
 T-Alışmış kudurmuştan beterdir.
 A-Deveci ile dost olanın darvazası gen gerek
 T-Deveci ile dost olan kapısını yüksek yaptırır.
 A-Deli gız evde galmaz.
 T-Deli kız evde kalmaz, delik taş yerde.
 A-Deli ile dövletli, ikisi de bildiyini eyler
 T-Deli ile devlet bildiğini yapar.
 A-Deliden doğru heber.
 T-Deliden doğru haber.
 A-Demir gapının tahta gapıya işi düşer.
 T-Demir kapı ağaç kapıya muhtaç olmuş.
 A-Deni ellerden suyu göllerden.
 T-Denesi ellerden, suyu göllerden.17
 A-Derd ağladar eşg söyleder
 T-Dert ağlatır, aşk söyletir.
 A-Dilinin persengi yoktur.
 T-Lafın persengi olmak.
 A-Dinsizin ağzını imansız yumar.
 T-Dinsizin hakkından, imansız gelir.
 A-Ev teze, divar teze, eleyim seni hardan asım?
 T-Yenice eleyim, nereye asayım?18
 A-Evde öz başını bağlayabilmir, toyda gelin başı bağlayır.
 T-Kendi başına düzemeyen, gelin başı düzer
 A-El ağzı ile guş tutulmaz.
 T-El ağzı ile kuş tutulmaz
 A-El ağzına bahan garısını tez boşar.
 T-El ağzına bakan karısını çabuk boşar.
 A-Eşşek palçığa batan, yiyesinden gayretlisi tapılmaz
 T-Eşek çamura batınca sahibinden kuvvetlisi bulunmaz.
 A-Eşşekden soruşdular: "Menzile ne vaht çatırığ?" dedi: Üstümdekin-
 den soruş.
 T-Eşeğe sormuşlar "ne kadar yol yürürsün" diye o da "sahibim bilir"
 demiş.
 A-Eşeğin guyrugu kimi, ne uzanır, ne gısalır
 T-Gücük eşeğin kuyruğu gibi ne uzar ne kısalır.19

A-Zorla geden köpek goyuna fayda vermez.
 T-Zorla davara giden köpek kurt getirir.
 A-İlan torpağı mürür ile yeyer.
 T-Yılan bile toprağı gıda ile yemiş.20
 A-İnsan çiğ süt emib.
 T-İnsan çiy süt emmiştir.
 A-İt ite buyurar, it de öz guyruguna
 T-İt ite buyurur, it kuyruğuna.21
 A-İt kimi guyrug bulayır
 T-Dişi köpek kuyruk bulamayınca, erkek köpek yaklaşımaz
 A-İte dediler: Günde neçe defe döyülürsen?Dedi: Merdimezara rast
 gelmekledir.
 T-Köy köpeğine sormuşlar "günde kaç tane taş atılır sana (günde kaç
 taş yersin)" diye o da "orospu çocuğuna bağlı"demiş.
 A-İtin adını çekdin, ağacı eline al.
 T-İti an, çomağı hazırla
 A-Yayın tör-töküntüsü gışın azugesidir
 T-Yazın boku bile kışa katık olur.

SONUÇ: Atasözleri ve deyimlerle ilgili yapmış olduğumuz bu kısa araştırmamızda Azerbaycan Türkçesi ile Kastamonu ağzı arasında pek çok benzerlikler bulunduğu tespit edilmiştir.Coğrafi mekan olarak aralarında yüzlerce kilometre bulunmasına rağmen dil ürünleri arasındaki benzerlik, bu iki yurdun adeta birbirlerine komşu iki köy izlenimini vermektedir.Özellikle pek çok ata sözü ve deyim birbiriyle aynı olması bu iki Türk bölgesinin öz kardeş olduğunu bir kez daha kanıtlamış bulunmaktadır. Bütün Türk cumhuriyetlerinin birbirleriyle kardeş olduğu gerçeğini hatırlatmaya şu günlerde şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bazı Türk cumhuriyetleri vatandaşlarının, Sovyetleştirme politikasının sonucu olarak, "Ben Türk'üm" yerine "ben Azeri'yim, Kırgız'ım" türünden sözler söylemeleri, kardeşleri birbirlerinden uzaklaştırmaya sevk etmektedir. Yapmış olduğumuz ve yapacağımız bu tür çalışmalarla Türk kültürünün bir bütün olduğunu, her vesileyle tekrar tekrar gündeme getirerek başta özünden kopmuş kardeşlerimize olmak üzere, tüm dünyaya duyurmalıyız.

Türk kültürünün hacimce küçük ama anlamca büyük ve önemli yapı taşlarından olan atasözü ve deyimlerinin Türk şive ve lehçelerinin-karşılaştırmalı sözlüğü hazırlanmalıdır. Böyle bir çalışmanın Türk felsefesini

ve düşüncesini dünya milletlerine anlatma ve tanıtmaya büyük katkı sağlayacağı açıktır. Sözlerimizi Özkul Çobanoğlu'nun sözleriyle bitirmek yerinde olacaktır: "Şekilce küçük, manaca derin atasözü ve deyimler Türk dünyası olarak adlandırdığımız, kültür ekolojisinin varlık nedeni olan ve mitolojik devirlerden itibaren yarattığı ve taraflarından yaratıldığı kültürel kodlarının adeta şifreleridir. Bunları çözmeden ve bilmeden Türk dünyası kültür ekolojisine mensup bir metni, bir olayı ve bu dünyaya mensup bir insanın davranış kalıplarını tam anlamıyla anlayabilmek mümkün görülmemektedir (Çobanoğlu 2003 : 7).

DİPNOTLAR

- 1-Bu atasözünde insana, zararın en yakınından geleceği bildirilmektedir.
- 2-Aslında bu bir deyimdir. Karşısındaki kişiye öfkelenen diğer bir kişi ağzına ne geliyorsa her türlü hakareti ettiği durumda bu söz söylenir.
- 3-Bu atasözünde insanın çocukluğundaki tutumu, hal ve hareketleri gelecekte nasıl bir insan olacağını göstermektedir.
- 4-Her şeyin zamanla ve sabırla daha güzel olacağına işaret eder.
- 5-Kastamonu ağzında da peynir, pendir şeklinde telaffuz edilir. n/y değişikliği Kastamonu ağzında sık rastlanan bir durumdur.
- 6-İnsanların kişiliklerinden görüldüğünden farklı olabileceğine veya değişken karakterli olabileceğine işaret eder.
- 7-Birinden veya bir şeyden medet ummak için o şeyin biraz da umut verici bir özelliğinin olması gerekir.
- 8-İnsanlara verecek bir şeyin yoksa tatlı dilin her şeye yeteceğine işaret eder.
- 9-Muhtemelen buradaki yiğit kelimesi Kastamonu ağzında önceleri it şeklinde olmalıdır.
- 10-Kastamonu'da alışveriş esnasında müşteri, satıcıya, hayırlı işler manasında "Pazar ola" der.
- 11-Erkekliği, üremeyi anlatır. Bir erkekten bir çok çocuk dünyaya gelebilir.
- 12-Azeri Türkçesi'nde "sabah" kelimesi "yarın, ertesi gün" anlamında kullanılır. Bu kelime Kastamonu ağzında da aynen bu şekil kullanılır.
- 13-Bu söz bir insanın diğerinden daha zeki olduğunu, ona her işi yaptırabileceğini anlatır.
- 14-Çok fazla konuşan, tehditler savuran kişinin hiçbir şey yapamayacağını ifade eder.
- 15-Sırnaşık olmak, peşini bırakmamak anlamındadır.
- 16-Suyu fazla olan yemekler için kullanılır.
- 17-Yeni olan her şey kıymetlidir. Özellikle yeni gelinler için söylenir.
- 18-Zenginliği ifade eder. Bir insan ne zengin olur ne de fakir sabit bir şek-

ilde devam eder.

19-Tutumlu olmak gerektiğini anlatır.

20-Vazifesi olan bir işi yapmayı o işi bir başkasına yaptırmaya çalışmak

KAYNAKLAR

- AKMAN Eyüp, 2001, Araç Folklorundan Örnekler (Oycalı Köyü /Kastamonu) Ankara.
- AKSOY Ömer Asım, 1988, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1, İstanbul.
- ARTUN Erman, 2004, Türk Halk Edebiyatına Giriş, İstanbul.
- BAŞGÖZ İlhan, 2006 "Atasözleri Hakkında Atasözleri ya da Atasözlerinin Toplumsal Anlamı"Çev.Nurdan Tuhfe Toçoğlu, Milli Folklor, Yıl 18, S.70.
- ÇELİK Ali,2001 "Afganistan'daki Hazara Türkleri ile Doğu Karadeniz Bölgesindeki Çepni Türkleri Arasında Yaşayan Halk İnanmaları Üzerine Bir Mukayese Denemesi",Milli Folklor,Yıl 13 , Sayı 50.
- ÇOBANOĞLU Özkul, 2003, "Karşılaştırmalı Atasözleri Bağlamında Türk Dünyası Atasözlerinde Sosyo-Kültürel Süreklilik ve Değişme Üzerine Tespitler",Türkbilgi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, S.5, Nisan.
- DEMİRCİ Abdullah, 2001 "Türkiye ve Azerbaycan Sahasında Bilmece Türü", Milli Folklor, Yıl 13, Sayı 50.
- ELÇİN Şükrü, 1977, Halk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara.
- HÜSEYİNZADE Ebulgasım, 1985, Atalarsözü, Bakü.
- KARŞILAŞTIRMALI TÜRK LEHÇELERİ SÖZLÜĞÜ I,1992, Ankara.
- KAYRA Osman Kemal, 2001,"Atasözleri ve Deyimlerde Dobruca Kırım Türkleri ve Kazan Türklerinin Dili ile Eskişehir'deki Kırım Türklerinin Dili Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar", Milli Folklor, Yıl 13, S. 50.
- OĞUZ Öcal vd.,2006,Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Ankara.
- YAVUZ Muhsine Helimoğlu,1991, Azerbaycan Halk Edebiyatı ile Türkiye Halk Edebiyatı Arasındaki Benzerlikler, Ankara.

SAMMARY

Common Proverbs and Idioms observed in Azerbaijani Turkish and Kastamonu accent of the Turkish Language

There exist many similarities between the Turkish language spoken in Azerbaijan and the accent being used in Kastamonu region of Turkey. In this study, the proverbs and idioms from both regions-Kastamonu and Azerbaijan- are examined; similiar aspects are identified; and several language characteristics are emphasized.